

Excellentieprogramma's in het HBO in Nederland

Voorpublicatie van de landelijke inventarisatie
2009-2010

Marca Wolfensberger & Nelleke de Jong

Excellentieprogramma's in het HBO in Nederland

Voorpublicatie van de landelijke inventarisatie
2009-2010

Marca Wolfensberger & Nelleke de Jong

Dit onderzoek is een samenwerking tussen de Universiteit Utrecht en de Hanzehogeschool Groningen en valt onder auspiciën van het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen.

2010

Lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving

Universiteit Utrecht

Hanzehogeschool Groningen

Colofon

Dit onderzoek is een samenwerking tussen de Universiteit Utrecht en de Hanzehogeschool Groningen en valt onder auspiciën van het lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving van de Hanzehogeschool Groningen.

Meer achtergrondinformatie over het onderzoek kunt u verkrijgen bij:
Marca Wolfensberger E: lectoraatexcellentie@org.hanze.nl

© Lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving, 2010

Titel: Excellentieprogramma's in het HBO in Nederland
Subtitel: Voorpublicatie van de landelijke inventarisatie 2009-2010
Auteurs: Marca Wolfensberger & Nelleke de Jong
Ontwerp omslag: Poppie Art
Kaarten: Margot Stoete, Geomedia
Lay out: Poppie Art

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	6
Onderzoeksofzet en methoden	8
Uitkomsten	10
<i>Aantal programma's en instellingen</i>	<i>10</i>
<i>Aantal studenten</i>	<i>12</i>
<i>Honorering</i>	<i>12</i>
Slot	14
Bronnen	16

Inleiding

Dit is een voorpublicatie van het volledige rapport over de inventarisatie van excellentieprogramma's in 2009-2010. In deze voorpublicatie zal alleen worden ingegaan op het aantal programma's en het aantal studenten. De inventarisatie is bedoeld om in kaart te brengen welke Honours programma's en excellentieprogramma's er in 2010 in het HBO in de bachelorfase zijn. In 2007 is zo'n inventarisatie ook gedaan (Groothengel & Van Eijl, 2008) en deze inventarisatie kan gezien worden als een vervolg hierop. Zo kan inzicht worden verkregen in de ontwikkelingen die gaande zijn binnen HBO instellingen wat betreft excellentieonderwijs. In hoeverre heeft excellentieonderwijs binnen het HBO een plek gekregen? Welke programma's worden aangeboden binnen het HBO en waar worden zij door gekenmerkt? Hoeveel studenten nemen deel aan Honours programma's binnen het HBO? Deze inventarisatie is bedoeld om op deze vragen een antwoord te geven en om een overzicht te krijgen van de Nederlandse situatie op het gebied van excellentieonderwijs, waarbij naast initiatieven die zijn ontplooid binnen instellingen ook twee interventies zijn gepleegd door het ministerie van OCW, namelijk het Ruim Baan voor Talent programma en het Sirius programma. Deze voorpublicatie geeft een eerste analyse van de geïnventariseerde gegevens met betrekking tot het aantal programma's en het aantal studenten.

Als definitie bij het inventariseren van excellentieprogramma's is gehanteerd dat het moet gaan om programma's die speciaal zijn ontwikkeld voor studenten die meer willen en kunnen dan het reguliere programma hen biedt. Deze definitie was eerder gebruikt voor Honours programma's (Wolfensberger et al., 2003). In deze rapportage is het overkoepelende begrip excellentieprogramma's gebruikt om alle initiatieven mee te nemen. Het is nodig om deze definitie vast te houden, omdat er veel verschillen zijn tussen programma's wat betreft naamgeving en inhoud. In deze inventarisatie zijn universitaire of academische PABO's niet meegenomen, omdat deze niet door elke instelling worden gezien als speciaal ontwikkelde programma's voor studenten die meer willen en kunnen, maar meer als opleiding naast de gewone PABO.

Deze inventarisatie bouwt voort op eerdere inventarisaties, zowel die van Honours programma's in het HBO (Groothengel & Van Eijl, 2008) als inventarisaties van Honours programma's in het WO (Eijl et al., 2005; Eijl et al., 2003). Alle excellentieprogramma's zijn geïnventariseerd op een aantal aspecten en alle HBO instellingen in Nederland zijn meegenomen. Deze aspecten zullen hier kort worden besproken. Allereerst natuurlijk bij welke opleiding of faculteit het programma hoort en wie de coördinator of contactpersoon van het programma is. Ook is een beschrijving van de inhoud van het programma gevraagd: wat voor soort programma is het, wat wordt er aangeboden in het programma en waar gaat het inhoudelijk over. Daarmee wordt inzicht verkregen in de variëteit in programma's. De onderwijsvormen die in het programma aan bod komen en de organisatie van het programma zijn apart opgevraagd. Een onderscheidend aspect van excellentieonderwijs of onderwijs op maat is dat het anders is dan regulier onderwijs. Om dit onderscheidende aspect te kunnen analyseren is ook gevraagd naar onderwijsvormen (hoe wordt onderwijs aangeboden). Daarnaast is geïnventariseerd hoe groot het programma is (in studiepunten of ECTS) en of het programma extra-curriculair is of een deel van het reguliere programma vervangt. Zo wordt duidelijk hoeveel belang er aan het programma gehecht wordt en hoeveel gewicht eraan gegeven wordt. Ook naar het doel en/of het missiestatement van het programma is gevraagd: wat wil men bereiken met het programma. De ingangsdatum en de duur van programma's zijn geïnventariseerd. Ten slotte is gevraagd naar de manier van toetsing en de wijze waarop de afsluiting en honorering plaatsvindt.

Ook van de deelnemers aan programma's zijn een aantal kenmerken geïnventariseerd. Allereerst voor wie het programma bedoeld is, dus welke kenmerken studenten moeten hebben om deel te kunnen nemen. Daaraan gekoppeld is gevraagd naar de manier waarop studenten geselecteerd en toegelaten worden tot programma's. Een belangrijk aspect van deze inventarisatie is het aantal studenten dat deelneemt aan excellentieprogramma's. In deze inventarisatie is gevraagd naar het aantal deelnemende studenten in het cursusjaar 2009-2010, zodat de programma's onderling te vergelijken zijn. Ook is gevraagd naar het aantal meewerkende docenten. Die informatie was echter niet altijd bekend doordat sommige programma's werken met wisselende docenten of docenten die af en toe een lezing geven, terwijl andere programma's compleet verzorgd worden door een

groep vaste docenten. Informatie over de docenten komt verder niet aan bod in deze inventarisatie.

De gegevensverzameling heeft plaatsgevonden tussen maart en september 2010. Programma's die starten in september 2010 zijn niet in de telling meegenomen. Dit is belangrijk, omdat er, mede door Sirius, veel programma's in ontwikkeling zijn en het dus een verschil maakt op welk moment in 2010 de programma's geteld zijn. De onderzoeksresultaten in dit rapport hebben daarom betrekking op het studiejaar 2009-2010.

De gegevensverzameling heeft systematisch plaatsgevonden. Er is digitale informatie gezocht, via de websites van de universiteiten, zowel op centraal als op facultair niveau. Ook zijn officiële documenten geraadpleegd, zoals de aanvragen van universiteiten voor het Sirius Programma (Sirius Programma, 2010) en eerdere inventarisaties (Eijl et al., 2005; Eijl et al., 2003) waarmee de gevonden gegevens zijn vergeleken. Aanvullende informatie is gevonden middels telefonische of digitale vragenlijsten of interviews.

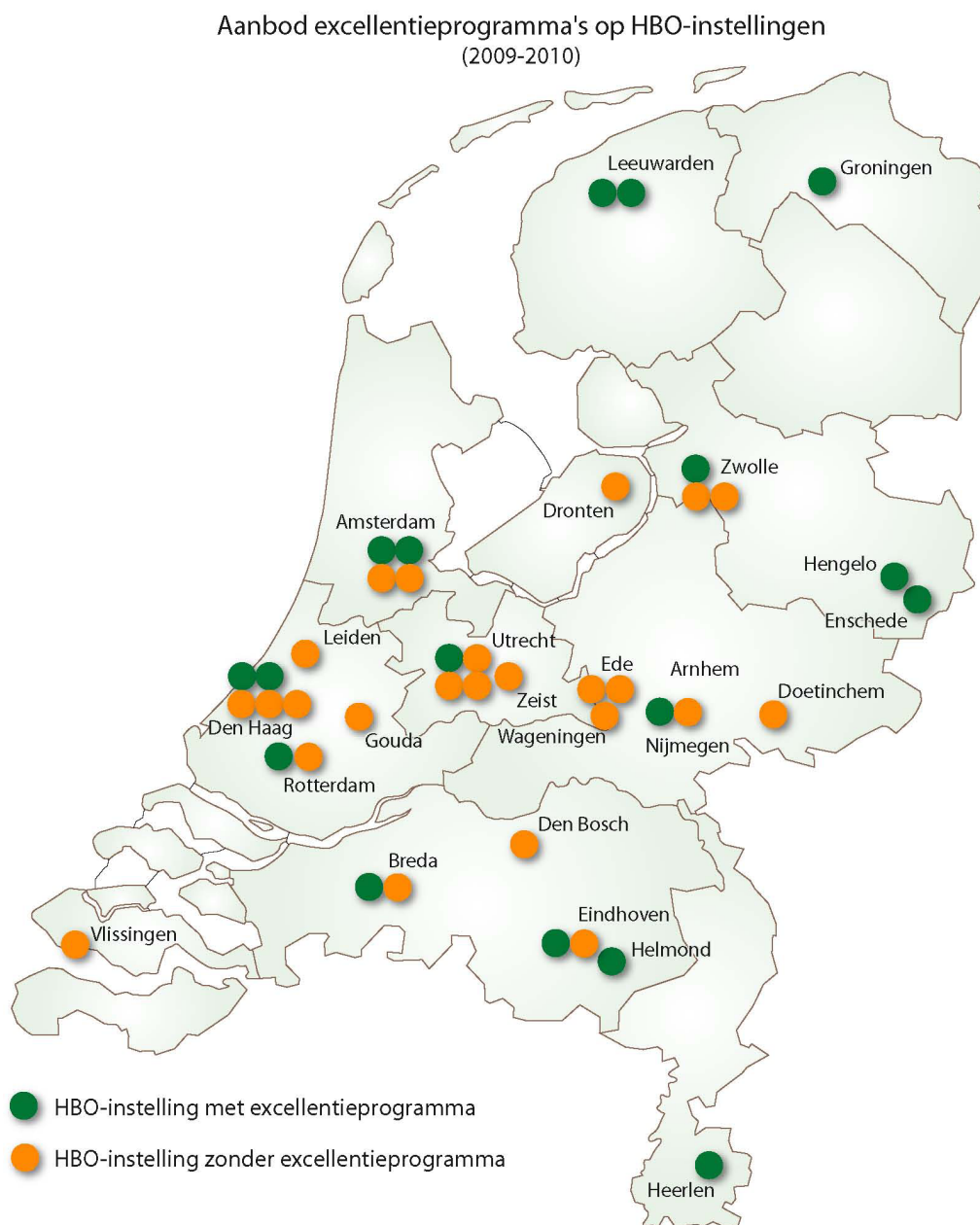
Door op deze manier systematisch te werk te gaan, is zo goed als mogelijk uitgesloten dat programma's over het hoofd werden gezien. Een volledige dekking van alle programma's kan niet worden gegarandeerd, omdat programma's niet altijd zichtbaar zijn op internet. Ook kan de naamgeving van het programma niet duidelijk maken dat het om een excellentieprogramma gaat. Daarnaast kan binnen de universiteit op centraal of facultair niveau niet bekend zijn dat een programma bestaat, bijvoorbeeld omdat dit net is gestart.

Dit rapport geeft een eerste analyse van de data voor de benodigde rapportage aan het ministerie van OCW. Een volledig rapport verschijnt later dit jaar. Deze deelrapportage beperkt zich tot het bespreken van het aantal programma's en instellingen, het aantal deelnemende studenten en de honorering.

Aantal programma's en instellingen

Van de 41 hogescholen (HBO-Raad 2010) zijn er 17 hogescholen die in het collegejaar 2009-2010 één of meerdere excellentieprogramma's aanbieden (zie kaart 1). Daarnaast zijn op 14 hogescholen op dit moment programma's in ontwikkeling (zie tabel I voor een overzicht). De 17 hogescholen bieden in 2009-2010 in totaal 37 programma's aan.

Kaart 1: aanbod excellentieprogramma's op HBO-instellingen (2009-2010)

Tabel I: Hogescholen met/zonder excellentieprogramma's, programma's in ontwikkeling, en toegewezen Sirius subsidie, 2009-2010

Hogeschool	Honours	In ontwikkeling	Sirus	Aantal
Amsterdamse Hogeschool voor de kunsten	-	x	x	-
ArteEZ Hogeschool voor de kunsten, Arnhem	-	x	x	-
Avans Hogeschool, Breda	x	x	-	1
CAH Dronten	-	-	-	-
Christelijke Hogeschool Ede	-	-	-	-
Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle	x	-	-	1
Codarts, Hogeschool voor de Kunsten, Rotterdam	-	-	-	-
De Haagse Hogeschool, Den Haag	-	-	-	-
Design Academy Eindhoven	-	-	-	-
Fontys Hogescholen, Eindhoven	x	x	-	2
Gereformeerde Hogeschool, Zwolle	-	-	-	-
Gerrit Rietveld Academie, Amsterdam	x	-	-	1
Hanzehogeschool Groningen	x	x	x	7
HAS Den Bosch	-	-	-	-
Hogeschool Arnhem en Nijmegen	x	x	-	3
Hogeschool De Kempel, Helmond	x	-	-	1
Hogeschool Domstad, Utrecht	-	x	-	-
Hogeschool Driestar Educatief, Gouda	-	x	x	-
Hogeschool Edith Stein, Hengelo	x	-	x	1
Hogeschool HELICON, Zeist	-	-	-	-
Hogeschool INHOLLAND, Den Haag	x	x	x	1
Hogeschool IPABO, Amsterdam	-	-	-	-
Hogeschool Leiden	-	x	-	-
Hogeschool Rotterdam	x	x	x	1
Hogeschool Utrecht	x	x	x	3
Hogeschool van Amsterdam	x	x	x	5
Hogeschool Van Hall Larenstein, Wageningen	-	-	-	-
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht, Utrecht	-	-	-	-
Hogeschool Zeeland, Vlissingen	-	-	-	-
Hogeschool Zuyd, Heerlen	x	-	-	2
Hogeschool Den Haag	-	-	-	-
Iselinge Hogeschool, Doetinchem	-	-	-	-
Katholieke Pabo Zwolle	-	-	-	-
Koninklijk Conservatorium, Den Haag	-	-	-	-
Koninklijke Academie Beeldende Kunsten, Den Haag	x	-	-	1
Marnix Academie	-	-	-	-
NHTV Internationaal Hoger onderwijs Breda	-	-	-	-
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	x	-	x	1
Saxion, Enschede	x	x	x	5
Stenden Hogeschool, Leeuwarden	x	-	-	1
Stoas Hogeschool, Ede	-	-	-	-
Totaal	17	14	11	37

Aantal studenten

In totaal namen 644 HBO studenten deel aan een Honours programma in 2009-2010. Van alle HBO bachelorstudenten (390.053) is dit 0,17%. In tabel II is te zien hoeveel studenten er per hogeschool deelnamen.

Tabel II Aantal Honours studenten per hogeschool met excellentieprogramma's in 2009-2010

	Aantal Honoursstudenten	Totaal aantal bachelorstudenten	%
Avans Hogeschool Breda	20	22.302	0,09
Christelijke Hogeschool Windesheim	19	18.050	0,11
Fonys Hogescholen	36	33.291	0,11
Gerrit Rietveld Academie	<i>Niet bekend</i>	864	0,00
Hanzehogeschool Groningen	98	24.071	0,41
Hogeschool Arnhem en Nijmegen	40	28.641	0,14
Hogeschool De Kempel	19	876	2,17
Hogeschool Edith Stein	13	1.015	1,28
Hogeschool INHolland	25	32.840	0,08
Hogeschool Rotterdam	120	28.551	0,42
Hogeschool Utrecht	70	33.628	0,21
Hogeschool van Amsterdam	50*	40.665	0,12
Hogeschool Zuyd	24*	14.297	0,17
Koninklijke Academie Beeldende Kunsten	12	1.610	0,75
Noordelijke Hogeschool Leeuwarden	25	9.529	0,26
Saxion	48	19.832	0,24
Stenden Hogeschool	25	10.055	0,25
Totaal	644	320.107	0,20

*) voor zover bekend

Honorering

Studenten worden voor hun succesvolle deelname aan een excellentieprogramma op verschillende manieren beloond. In een aantal gevallen wordt een certificaat, diplomasupplement of aanhangsel uitgereikt. Omdat de meeste programma's recent zijn gestart is het aantal daadwerkelijk uitgereikte certificaten in het HBO op dit moment nog zeer gering.

Verdere analyse van de gegevens wordt beschreven in het volledige rapport dat nog zal verschijnen. Daarin komen ondermeer de inhoudelijke karakteristieken van de programma's aan bod, de vergelijking met universitaire programma's en de ontwikkeling door de tijd.

Slot

Deze deelrapportage is een voorpublicatie van het onderzoeksrapport over excellentieprogramma's in het HBO in Nederland. Hier is slechts gerapporteerd over het aantal excellentieprogramma's per instelling en het aantal deelnemende studenten aan excellentieprogramma's per instelling. Verdere analyses van de gegevens volgen in het volledige rapport. Daarin komen ondermeer de inhoudelijke karakteristieken van de verschillende opleidingen per instelling aan bod, alsmede de grootte en honorering en de vergelijking met universitaire programma's. Deze rapportage bouwt voort op eerdere studies en kan als aanzet dienen voor de discussie over het ontwikkelen van een toekomstvisie over excellentie in het hoger onderwijs.

Bronnen

- Eijl, P.J. van, M.V.C. Wolfensberger, M. Cadée, S. Siesling, E.J. Schreve-Brinkman, W.M. Beer, G. Faber & A. Pilot (2003) Plusprogramma's als proeftuin, met als bijlage een inventarisatie van plusprogramma's in Nederland. Utrecht: Universiteit Utrecht (IVLOS-mededeling 69)
- Eijl, P.J. van, M.V.C. Wolfensberger, P.J. van Tilborgh & A. Pilot (2005) Honoursprogramma's in Nederland. Resultaten van een landelijke inventarisatie in 2004. Utrecht: Universiteit Utrecht (IVLOS-mededeling 77)
- Groothengel, C. & P. van Eijl (2008) Honoursprogramma's in het HBO. Inventarisatie 2007 (deel I) met een nadere verkenning (deel II). Deelproject in het kader van het project 'Talentontwikkeling in Honoursprogramma's en de meerwaarde die dat oplevert'. Utrecht: Universiteit Utrecht (IVLOS-mededeling 85)
- HBO-Raad (2010) Inschrijvingen per hogeschool.(Online) www.hbo-raad.nl/hbo-raad/feiten-en-cijfers/cat_view/60-feiten-en-cijfers/63-onderwijs/75-inschrijvingen [ingezien op 17-08-2010]
- Sirius Programma (2010) Sirius programma: excellentie in het hoger onderwijs. (Online) www.siriusprogramma.nl [ingezien op 01-03-2010]
- Wolfensberger, M.V.C., P.J. van Eijl en A. Pilot (2003) Universitaire Honours Programma's en hun innovatieve functie. Tijdschrift voor Hoger Onderwijs 2 (2), 85-102
- Wolfensberger, M.V.C. (2010) Excellentie is mensenwerk. Rede uitgesproken bij lectorinstallatie Lectoraat Excellentie in Hoger Onderwijs en Samenleving, Hanzehogeschool Groningen. (Online) www.hanze.nl/excellentie [ingezien op 18-10-2010]

Marca Wolfensberger & Nelleke de Jong

